

Een rondwandeling door de natuurtuin
voor kinderen van groep 6, 7 en 8.
Dit boekje is van:

Lees deze bladzijde goed,
want dan weet je precies wat je moet doen.

Dit boekje is een gids.

Zo nu en dan vertelt hij iets over de tuin.

Hij stelt ook vragen aan jou
 en geeft opdrachten.

Die moet je goed lezen en aankruisen wat goed is,
 want dan kun je achteraan op de kaft bij de stippen en getallen
 die onder de plattegrond staan, een lijntje zetten.

Er staan getallen bij de zwarte stippen. B.v.:

Als bij het goede antwoord (3 - 6) staat, trek je een lijn van
 de stip bij 3 naar de stip bij 6.

In totaal zijn er 22 lijntjes te trekken.

Als je de hele rondwandeling hebt gedaan,
 en alle lijntjes getrokken hebt,
 staat er iets te lezen wat gezond is.

Je kunt dan zelf zien of je alles goed hebt gedaan,
 en waar je misschien een foutje gemaakt hebt.

WEGWIJZER

Vanuit de Wingerd loop je richting uitgang.

Vóór de informatieborden ga je rechtsaf
 door een klaphek de tuin in.

Dan ben je heel dicht bij bordje 1.

De verdere route staat op de plattegrond.

Er staan 8 bordjes in de tuin
 en elke groep start op één van deze plaatsen.
 In het boekje zie je wat bij elk bordje hoort,
 want er staan dezelfde nummers bij.

BLIJF OP DE PADEN,

want anders verstoor je het leven
 van de planten en dieren in deze natuurtuin.

Veel succes.

Geniet van de mooie natuur.

Loop naar je startbordje. (zie plattegrond)

1

HET ZWARTE GOUD VAN DE NATUURTUIN

Oei!

Zit hier goud in de grond?

Mogen jullie nu goud gaan zoeken?

Nee, dat niet.

Maar waarom begint deze rondwandeling dan zo?

Hier vlakbij zijn de composthoppen van de natuurtuin.

Compost wordt wel eens het zwarte goud genoemd,
want het geeft voedingsstoffen aan al wat groeit en bloeit.

Van compost wordt de grond weer gezond.

**Bacteriën, schimmels, insecten en andere diertjes
maken van plantaardig afval:
vruchtbare compost.**

1.1__Bij welk van de dieren past de volgende tekst?

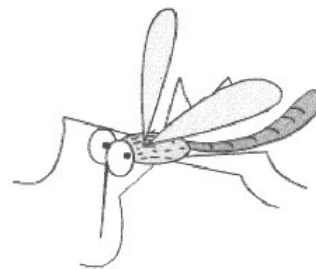
"Wil je compost? Laat mij het werk maar doen.

Als het over compost maken gaat,

ben ik de kampioen."

a

c

b

- a) de tijgerspin (34 -35)
b) de regenworm (34 - 50)
c) de langpootmug (34 - 33)

1.2 ____ Vul woorden in bij de volgende tekst.

Composteren, kan iedereen l _____
 Maar als je het niet weet,
 kun je in onze natuurtuin altijd infor _____
 Zelf composteren, wat is daarvan de waarde?
 Je maakt van groente- fruit- en tuinafval
 weer voedingrijke a _____
 Tuinier met p _____
 Alle planten kun je compost geven,
 want het verrijkt het bodeml _____ ____ (8- 9)

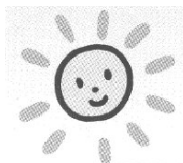
En ik dan?
 Ik kan er ook wat
 van!
 Composteren hoef
 je mij niet te
 leren.!!

1.3 ____ Is dat waar, kan een pissebed composteren?

- a) ja (5 - 7)
- b) nee (5 - 24)

Loop nu naar bordje 2

Jullie zijn nu in de groenten- en fruittuin.

De mensen die hier werken willen natuurvriendelijk leven.
 Ze begrijpen heel goed de samenhang in de natuur.
 Ze werken aan een gezonde wereld.
 Wat hierna schuin gedrukt is
 zijn enkele van hun bedoelingen en werkwijzen.

Hoe denk jij daarover? Ben jij het met hen eens?

Ja?

Maak dan van het cirkeltje een stralende zon.

Ze gebruiken geen kunstmest, want daar gaan hun goede vriendjes de regenwormen van dood omdat er te veel zouten in zitten. En dat niet alleen: Al het natuurlijk leven in de bovenlaag van de aarde wordt er door verstoord.

Ze gebruiken geen giftige bestrijdingsmiddelen, maar bestrijden schadelijke insecten en onkruiden op een natuurvriendelijke manier. Alles wat zij telen is dus écht gezond.

In alles wat zij doen, proberen zij, zo veel mogelijk, rekening te houden met al wat leeft, zodat ook planten, dieren en mensen in komende tijden nog een leefbare wereld zullen hebben.

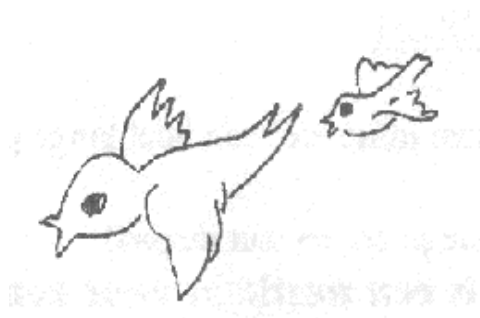

Ze doen hun best om alle mensen duidelijk te maken wát zij doen en waaróm ze het doen.
In deze natuurtuin doen zij dat ook.

2.1_____ Hoeveel zonnetjes heb jij laten stralen?

- a) nul (30 - 32)
- b) drie (30 - 39)
- c) een (30 - 40)
- d) twee (30 - 48)

**In dit gedeelte van de tuin is ook een ecologische siertuin.
Daar is een schelpenpad aangelegd.**

2.2 ____ Waar is dat goed voor?

a) de schelpen lokken vogels naar de natuurtuin, want in schelpen zit veel kalk. Dat hebben vogels nodig om goede eitjes te kunnen leggen.

(4 - 22)

b) het is eigenlijk nergens goed voor. **(4 - 21)**

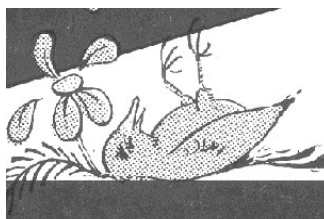
Wil je gezonde groenten en fruit?

Laat het gif er dan uit!

Bladluizen zuigen plantensappen. Dat is niet goed voor bomen en planten. Bladluizen zijn schadelijke insecten. Er zijn gelukkig veel andere diertjes die bladluizen eten. Maar voor veel mensen is het heel gewoon om bladluizen met giftige bestrijdingsmiddelen dood te spuiten. Ook andere schadelijke dieren en onkruiden doden ze met gif.

Ze doden dan ook onschuldige en waardevolle dieren.

En krijgen mensen dan misschien ook niet van dat gif binnen?

KIJK UIT MET DE GIFSPUIT!!!!!!

Gelukkig maar dat de mensen die in de natuurtuin werken een goed voorbeeld geven. Zij laten zien dat het ook anders kan.

wij zijn
zowel voor zuurstof als voedsel
helemaal afhankelijk van planten.

7

Om thuis of op school te kleuren

dank je wel aarde
dat jij al wat leeft
voeding geeft

Loop nu naar bordje 3

Dit is een heel mooie plek in onze natuurtuin.
 Een plekje om van te genieten.
 Honderden wilde planten zijn hier bij elkaar gebracht.
 Kijk eens goed naar de bloemen en
 teken er enkele rondom het volgende gedichtje.
 Maar eerst:
3.1 ____ **het gedichtje afmaken.** ____ **(36 - 37)**

bloemenzaadjes
 zo ongelooflijk kl ____
 zorgen er ieder jaar weer voor
 dat er bloeiende bloemen ____

een wonder is dat gebeuren
 want er groeien bloemen uit
 met schitterende _____

ze hebben nectar en stuifmeel
 waar veel diertjes van l _____

en wij mogen
 in stille verwondering
 dat bloeiende wonder
 mee _____

Loop nu naar bordje 4

Nu ben je vlak bij de poel,
 een goede drinkplaats voor grote en kleine dieren.
 Er leven heel veel planten en dieren.
 Het is een prachtig mooi geheel van ademend leven.

Salamanders zijn beschermde dieren.

4.1 ____ Wat betekent dat?

- a) dat betekent dat ze veilig onder water zitten. (20 - 2)
- b) dat betekent dat de mensen deze dieren met rust moeten laten.
 Ze mogen hen niet doden.
 Ze mogen hen niet vangen en mee naar huis nemen. (20 - 3)

4.2 ____ Wat zijn amfibieën?

- a) deze dieren hebben zich ontwikkeld uit de bijen. (26 - 7)
- b) deze dieren kunnen zowel in het water als op het land leven. (26 - 17)
- c) deze dieren hebben een amfi, dat is een lang, dun, achterlijf. (26 - 25)

Wat is er toch met dit kikkertje aan de hand?

Het heeft zo'n droge wrattige huid.

4.3 ____ Weet jij het?

- a) het is een oude kikker (51 - 52)
- b) het is een zieke kikker (51 - 50)
- c) het is geen kikker, het is een pad (51 - 35)

Raadsel

Het is een prachtige bloem die in Nederland veel voorkomt.
Als je er tien minuten onder gaat zitten, ben je dood.
Ra ra welke bloem is dat?

En wasserlelie

Loop nu naar bordje 5

Je staat nu bij de biehal,
hier hebben bijen hun thuis.
Er is een afrastering van palen. Ga daar niet achter.
Tussen de wilgen is een pad aangelegd
zodat je om de biehal heen kunt lopen
en veilig naar de bijen kunt kijken.
Als je bijen met rust laat steken ze niet.

Er is heel veel over bijen te vertellen.

5.1 ____ Jullie moeten **waar**, of **niet waar** onderstrepen.

Bijen kunnen van nectar honing maken: dit is **waar** of **niet waar**

Honing helpt tegen keelpijn en verkoudheid: dit is **waar** of **niet waar**

Er groeit veel minder fruit aan de bomen
als er geen bijen zijn: dit is **waar** of **niet waar**

Bijen kunnen niet gemist kunnen
worden in de natuur: dit is **waar** of **niet waar**

De koningin van de bijen kan wel duizenden
eitjes per dag kan leggen: dit is **waar** of **niet waar**

De werksters van het bijenvolk
hebben waskliertjes: dit is **waar** of **niet waar**

Bijen kunnen aan elkaar duidelijk maken
waar veel bloeiende bloemen staan: dit is **waar** of **niet waar**

Iemand die bijen houdt en er goed voor zorgt
wordt een imker genoemd: dit is **waar** of **niet waar**

Imkers zijn onmisbaar voor de natuur: dit is **waar** of **niet waar**

We moeten zuinig zijn op de bijen en dus niet te veel gif spuiten.
Al een paar keer zijn er bijenvolken van de natuurtuin dood gegaan,
omdat een boer te zwaar vergif gespoten had: dit is **waar** (erg hé?)

____ **Hoeveel van deze beweringen zijn waar?**

- a) geen enkele bewering is waar. (17 - 8)
- b) alle beweringen zijn waar. (17 - 18)
- c) ... van deze beweringen zijn waar. (17 -25)

Laat de zon stralen en teken meer
bloeiende bloemen voor de bijen.

Loop nu naar bordje 6

Je bent nu in het stiltegebied van de natuurtuin.

Meestal is het hier heel rustig.

Dat is fijn voor schuwe dieren als b.v. een hermelijn. Dat dier is hier wel eens waargenomen.

Sommige mensen zijn boos op hermelijnen omdat ze andere dieren vangen en opeten.

Maar mensen eten zelf ook.

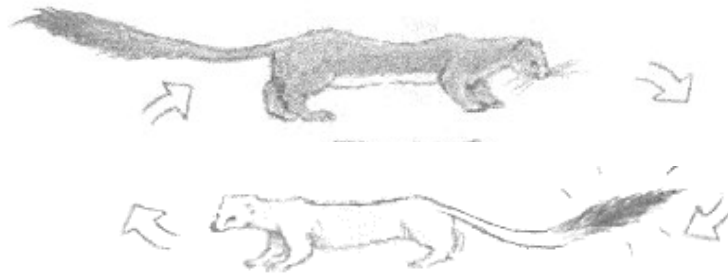
Mensen eten planten en dieren. Dat mag natuurlijk.

Iedereen heeft voeding nodig, want anders ga je dood.

Maar ze kweken planten en dieren vaak op een natuuronvriendelijke manier!

Dat is niet goed.

Hermelijn in de zomer.

Hermelijn in de winter.

6.1__ Wij willen graag dat hermelijnen in de tuin komen. Waarom?

- a) omdat het zo leuk is om te zien hoe hermelijnen spelen. (9 - 26)
- b) omdat het zeldzame dieren zijn. (9 - 28)
- c) omdat hermelijnen er voor zorgen dat er niet te veel woelmuizen in de tuin zijn, want die eten zij op. Woelmuizen knagen aan planten en wortels van planten. Dieren zoals hermelijnen en roofvogels kunnen er voor zorgen dat we geen muizenplaag krijgen. (9 - 27)

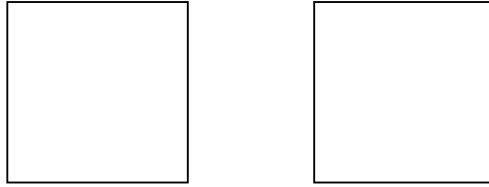
Soms zweven roofvogels boven onze natuurtuin.

6.2__ Waaraan kun je zien dat het roofvogels zijn?

- a) aan hun gemene oogjes. (27 - 17)
- b) aan hun sterke vleugels. (27 - 18)

c) of kun jij in elk van de volgende hokken iets tekenen waaraan je dat kunt zien?

(denk aan hoe en wat zij eten.)

____ (27 - 26)

Lang leve de brandnetels!

Er groeien in dit stiltegebied van de tuin veel brandnetels. Het is de waardplant van mooie,

grote dagvlinders die in Nederland nog voorkomen.

6.3_____ Wat is een waardplant?

- a) dat zijn planten die heel veel geld waard zijn. (32 - 49)
- b) het is een plant waar vlinders hun eitjes opleggen. (32 - 48)
- c) het zijn grote planten die er waardig uitzien. (32 - 30)

Veel mensen houden niet van brandnetels omdat ze prikken.

6.4_____ Waarom zijn rupsen er niet bang van?

- a) rupsen zijn geen watjes, ze kunnen wel tegen een prikje. (52 - 37)
- b) hun uitwendig skelet beschermt hen. (52 - 53)

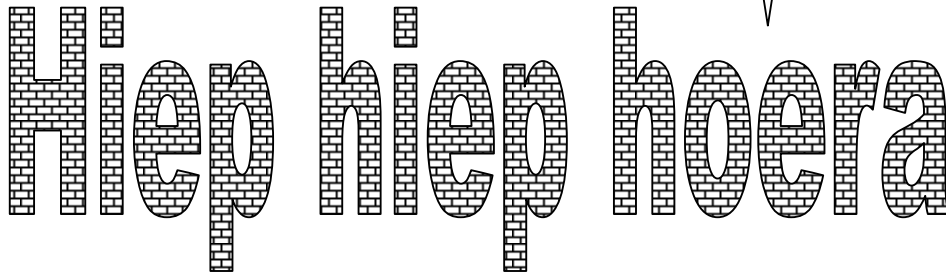
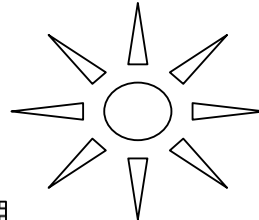
Help!

jij prikt je aan de brandnetels. Is er een dokter in de tuin?

Jazeker!

De smalle weegbree en de grote weegbree
kunnen jou helpen.

Wrijf met een gekneusd blaadje van een van deze planten
over de prik, en even later voel je er niets meer van.

Loop nu naar bordje 7

Je staat hier nu bij de grootste insectenmuur van Nederland.

Het is een paradijsje geworden voor allerlei diertjes.

Die hebben er veel plezier van.

Vooraf:

Solitaire bijen en solitaire wespen.

Ze worden ook wel wilde bijen en wilde wespen genoemd.

**Gelukkig maar dat zij de muur gebruiken,
want zij doen iets goeds voor de tuin.**

7.1 _____ Wat is een groot verschil tussen wilde bijen en wilde wespen?

- a) wilde wespen geven hun larfjes dierlijk voedsel en wilde bijen geven plantaardig voedsel. (6 - 24)
- b) wilde wespen zijn groter en werken harder. (6 - 25)
- c) wilde bijen zijn liever en erg zeldzaam. (6 - 23)

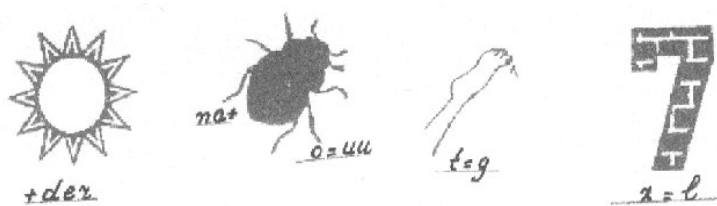
7.2 ____ **Wat is het goede dat solitaire bijen doen?**

- a) ze zorgen voor honing. (44 - 43)
- b) ze bestuiven veel bloeiende planten. (44 - 45)
- c) ze jagen muizen weg uit de tuin. (44 - 53)

7.3 ____ **Zijn wilde wespen gemene nutteloze dieren?**

- a) ja, want ze maken allerlei andere insecten dood. (36 - 53)
- b) nee, ze zijn juist heel nuttig,
want ze helpen mee schadelijke insecten te bestrijden
en zorgen voor een natuurlijk evenwicht in de insectenwereld. (36 - 52)

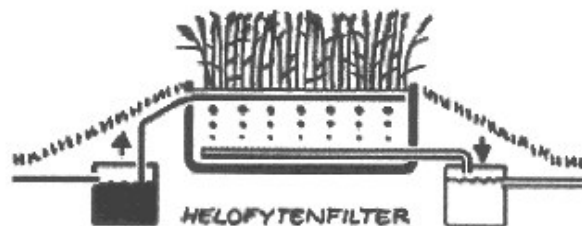
Rebus

7.4 ____ **De oplossing van deze rebus is:** _____

(34 - 51)

Loop nu naar bordje 8

Hier wordt het afvalwater van de w.c. en de keuken van de Wingerd gezuiverd.
Helofyten zijn moerasplanten.

8.1_____ Welke helofyt helpt bij het schoonmaken van ons afvalwater?

- a) moerasgras (33 - 34)
- b) riet (33 - 49)
- c) zeepkruid (33 - 50)

8.2_____ Maar wie of wat precies zuivert het water?

- a) het is een prachtige samenwerking tussen bacteriën en moerasplanten.

Tussen de wortels van de planten leven bacteriën.

Zij krijgen zuurstof van de planten.

Daardoor kunnen de bacteriën de afvalstoffen omzetten in voedingsstoffen voor zichzelf en voor de planten. (30 - 46)

- b) een paar keer per jaar wordt er zuiveringszout op de planten gestrooid.

Dat spoort de planten aan om het water te gaan reinigen. (30 - 47)

Aan de linkerzijgevel van de Wingerd hangen nestkasten voor vogels.
Helemaal bovenaan zie je gierwaluwkasten.

Deze wonderlijke vogels blijven,
behalve in de broedtijd, hun hele leven in de lucht.

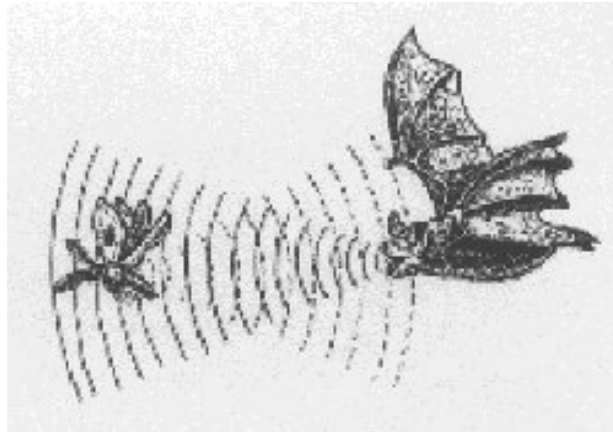
8.2 ____ Waarom worden ze zo genoemd?

- a) Ze maken onder het vliegen een gierend geluid. (39 - 32)
- b) Ze vangen het liefst insecten boven akkers die door de boeren met gier bemest zijn. (39 - 48)

Fijne muizen

Boven de naamplaat van de Wingerd hangt een vleermuizenkast.

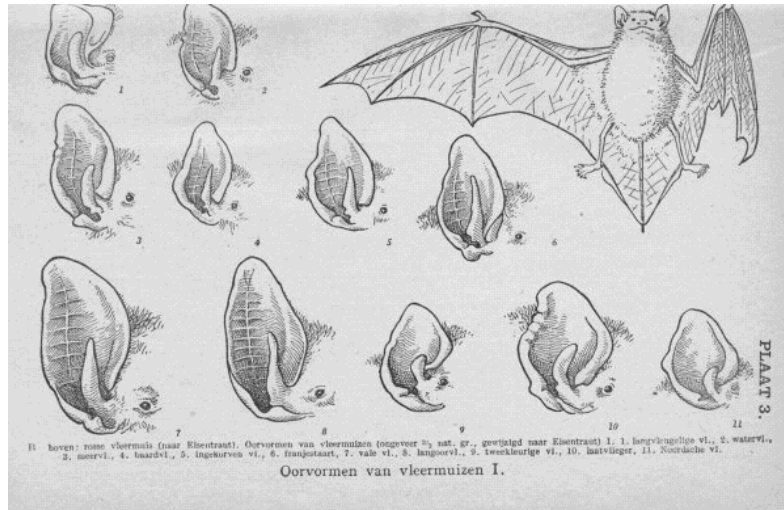
Het is een veilig plekje voor vleermuizen om overdag in te slapen.
's Avonds en 's nachts gaan ze eten zoeken.
Ze zenden dan heel hoge geluidjes uit

die weerkaatsen tegen de dingen vóór hen.
Als daar dan een insect vliegt weerkaatst die dat geluid ook.
De vleermuis hoort dat, vliegt er naar toe,
vangt het insect en eet het op.

8.3 ____ Hoe wordt deze manier van prooien zoeken genoemd?

- a) lokalisatie (1 - 19)
- b) echolocatie (1 - 20)
- c) stereoeitstraling (1 - 2)

Op deze oude plaat kun je goed zien hoe de oren en de vleugels van een vleermuis gevormd zijn.

Een vleermuis heeft geen veren,
 maar kan wel vliegen als een vogel.
 Vleermuizen zijn de enige zoogdieren
 op de wereld die kunnen vliegen.

Teken de vleugels in het skelet.

Loop nu naar bordje 1

Tenslotte

Als je de rondwandeling helemaal gedaan hebt
ontdek je misschien dat je
alles goed gedaan hebt.

PRIMA

Misschien heb je wat foutjes gemaakt.

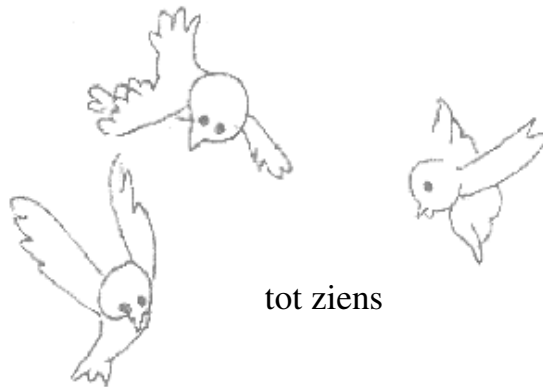
Dat is niet erg.

Als de natuur jou maar blijft verwonderen is alles o.k.

Kom nog maar eens terug in onze natuurtuin.

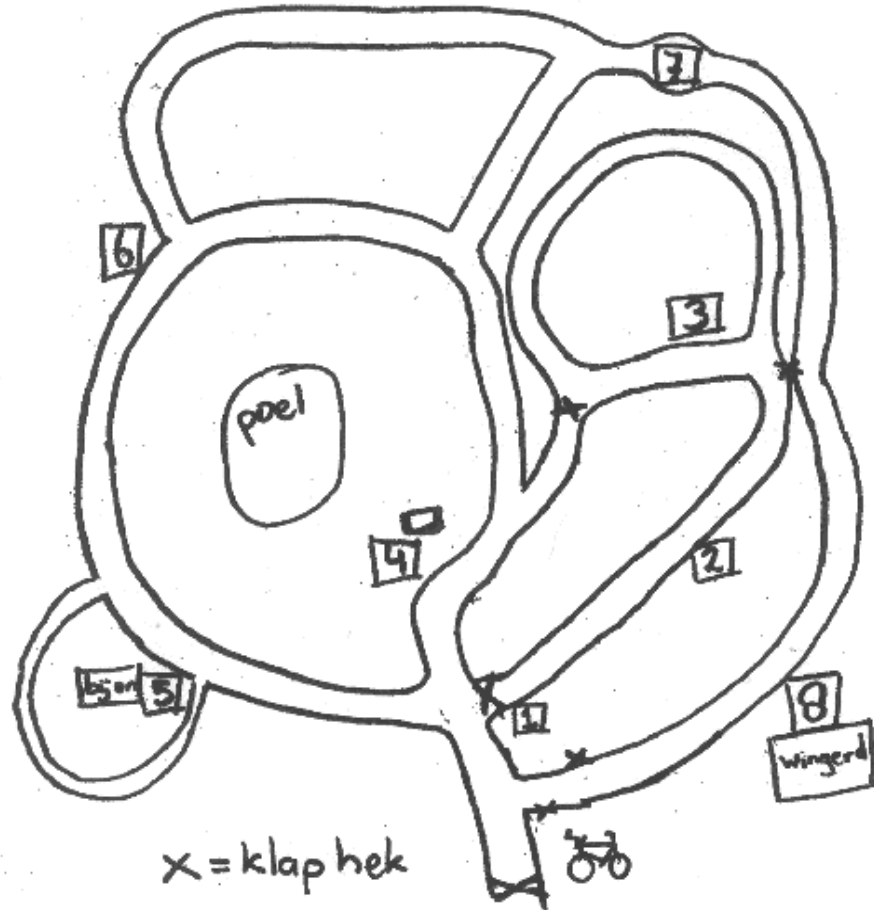
Daar zijn we blij mee.

Je bent van harte welkom.

tot ziens

PLATTEGROND

Lijntjes trekken

- 1• 2• 3• 4• 5• 6• 7• 8• 9•
- 10• 11• 12• 13• 14• 15• 16• 17• 18•
- 19• 20• 21• 22• 23• 24• 25• 26• 27•

- 30• 31• 32• 33• 34• 35• 36• 37•
- 38• 39• 40• 41• 42• 43• 44• 45•
- 46• 47• 48• 49• 50• 51• 52• 53•